

Sanal Dünyada Temiz Toplum Yaratma Aracı Olarak Sansür

Yrd. Doç. Dr. Necmi Emel Dilmen
Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Gazetecilik Bölümü, Bilişim Anabilim Dalı

Yrd. Doç. Dr. Erhan Akyazı
Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Gazetecilik Bölümü, Basın Yayın Tekniği Anabilim Dalı

Özet

Toplu iletişimden kimi düşünceleri ve konseptleri çıkarma yoluyla algıyı kontrol etme eylemi olarak veya daha basit olarak ifadenin çeşitli yollarla kontrol altına alınması şeklinde açıklanabilecek sansür, yüzyıllardan bu yana farklı mecralar ve yöntemlerle uygulanmış ve hali hazırda da uygulanmaktadır. Sansürün biz bireylere en sık görünen yüzü de, hükümetler aracılığıyla toplumu korumak adına gerçekleştirilen yasaklama ve engelleme girişimleridir. Gelişen teknolojiye bağlı olarak şekil değiştiren sansür, bu kez yüzünü yeni iletişim ortamı olan internette göstermektedir. Özgürlükler ortamı olarak tanımlanan internet güvenlik gerekçeleriyle George Orwell'in 1984 romanında olduğu gibi "Büyük Birader"ler tarafından izlenmeye ve daha da öteye gidilerek sansürlenmeye başlamıştır.

Bu çalışmada, özellikle ülkemizde 5651 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle başlayan internet sitelerine erişimin engellenmesi kararlarına değinilerek, dünyada internet ortamında sansür uygulayan diğer (sayılı) ülkelerin fotoğrafları çekilmeye çalışılacak ve sansürsüz ama denetim altında olabilecek bir ortam yaratmak için gerek internette gerekse toplumsal bağlamda alınması gereken tedbirler konusunda bazı önerilerde bulunulmaya çalışılacaktır.

1. Giriş

İnternet, özgürlük, demokratik ortam, düşüncenin serbest ifadesi ve dolaşımı gibi kavramlarla bir arada anılmasına rağmen, kendi içinde bulunan paradoksal kökleriyle hep bir soru işareti yaratmaktadır. Bilindiği gibi kökleri bir askeri projede olan internet, askeri geleneğin gizlilik, güvenlik gibi prensiplerinin aksine dünyanın en özgür, en denetimsiz ortamlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabii bu denetimsizlik ve insanın kontrol edilemeyeceğini yasaklayarak denetleme yoluna gitmesi, 21.yy. da ulaşılması gereken çağdaşlık seviyesinde

yeri olmayan uygulamaların, Türkiye gibi çağdaşlığı yakalama ülküsü 85 yıl önce koyulmuş bir ülke için de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sansür, yüzyıllardan bu yana farklı mecralarda ve farklı yöntemlerle karşımıza çıkmaya devam etmektedir. Sansürün biz bireylere en sık görünen yüzü, hükümetler aracılığıyla toplumu korumak adına gerçekleştirilen yasaklama ve engelleme girişimleridir. Bu çalışmada her ne kadar sanal dünya diye genellenmiş olsa da, özelde bahsedilen bu girişimlerin internet ortamında ne şekilde, hangi yollarla, hangi yasalar gözetiminde yapıldığıdır.

Bu çalışmada, genel olarak internetin günümüzde geldiği noktayı Türkiye'den ve dünyadan çeşitli istatistiklerle betimleme yoluna gittikten sonra dünyada sansür uygulamasını büyük bir iştahla uygulamaya devam eden çeşitli ülkelerin durumu da göz önüne alınarak ülkemizde özellikle 5651 sayılı yasayla yoğunlaşan sansür uygulamalarından bahsedilecek, interneti sansürsüz uygulamadan denetim altında tutma ile ilgili çeşitli yaklaşımlarda bulunulmaya çalışılacaktır.

2. Sansür Kavramı

Sansür sözü, eski Roma'daki "Censor" denen devlet görevlisinden gelir. Censor, Antik Roma'da bir memuriyettir (Magistra). Censor nüfus sayımlarından, yurttaşların morallerinden ve devlet hazinesinin denetiminden mesuldür. Censor kelimesi bugün İngilizcede halen kullanılan censor ve censorship kelimelerinin

atasıdır.(<http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Sans%C3%BCr>) Censor denilen bu yüksek kamu görevlileri Roma vatandaşlarının yalnız sayısını, yaşını, erkek kadın oluşunu, varlığını belirleyip fişlemekle kalmamış aynı zamanda karakterlerini, alışkanlarını ve ahlakını da belirleyip, fişlemiştir. Censorların atalarının maskelerine, mezarlarına iyi bakmıyor veya hırsızlığa eğilimi var diye ya da benzeri bir kötü özelliğinden dolayı mimlediği, nota koyduğu kişi her ne kadar zengin de olsa Tribus'dan dışlanır ve yüksek kamu görevlerine aday olamazdı; seçimlerde oy kullanamazdı. Censorlar aynı zamanda senatoya seçilecek kimi kişileri sansür edebildiği gibi, kimi senato üyelerinin de üyelikten atılabilmesini sağlayabilirlerdi, yine Atlı Sınıfına seçme ya da bu sınıftan atma yetkisi de censorların elindeydi. Bu konuda kararlarını, her yıl Atlı Sınıfının üyelerini, atlarını ve diğer teçhizatını forumda teftiş ettikten sonra verirlerdi. Ayrıca vergi tespiti, toplanması ya da ihale yoluyla toplanması onların yetki alanı içindeydi.

1933 Nazi Almanya'sında şarkılar eşliğinde binlerce kitap yakılırken Gestapo subayları, mikrofonlardan Yahudi entellektüalizminin son bulunduğunu bundan sonra Alman ruhunun egemen olacağını haykırmaktaydı. Tarihte kalan ve hatırlanmak bile istenmeyen bir anıyla yüzünü gösteren sansür, kısaca insanların ne duyacağı, göreceği, okuyacağı, düşüneceği ve söyleyeceğinin kısıtlanmasıdır. Ayrıca sansür, toplu iletişimden kimi düşünceleri ve konseptleri çıkarma yoluyla algıyı kontrol etme eylemi olarak da nitelendirilebilir. (Day, 2001: 10.)

Sansüre uğrayan şeyler, tek bir kelimedenden başlı başına bir kavrama kadar değişebilir ve değer sisteminden, ahlaki yargılardan etkilenebilir. Çoğunlukla devlet eliyle gerçekleştirilen sansür, kitapçılardan veya kütüphanelerden basılı ürünlerin kaldırılması şeklinde bazen fikri ürünler halka arz edildikten sonra olduğu gibi, bazen de kitabın basılmasının yayınevi tarafından reddedilmesi şeklinde daha ürün aşamasına gelmeden meydana çıkabilmektedir. Tarih boyunca sansürün pek çok örneklerine rastlanmakla birlikte sansürü savunan bilim adamları da olmuştur. Örneğin Plato, duyguların şiddetini arttırdığından dolayı sanatın bir denetleyici tarafından kontrol edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aristo da benzer şekilde gençlerin kelimeler kadar görüntülerden korunması gerektiğini savunan cümlelerde bulunarak sansüre destekte bulunmuştur. Devlet eliyle sansürün ilk örnekleri büyük düşünür Konfiçyus'un kitaplarının yakıldığı Çin'de görülmekte ve basılacak ürünlerin izninin bir yasaya bağlandığı İngiliz monarşisi ile devam etmektedir. (Day,2001:13) M.Ö. 5. yüzyılda ikna etmenin zorla yaptırmaktan daha uygun yol olduğunu ve fikir hürriyetini savunan Atina'da dahi, Miletus'un tahrip edilmesini hatırlatan bir piyesin temsili yasaklamıştır. Savaş yıllarında matbuat umum müdürlüğü tarafından yayınlanan "Otomobil yedek parçalarıyla lastiklerin bittiği, un stokunun azaldığı yazılmayacaktır" tebliği Türkiye'nin yakın geçmişinden sansüre güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ancak, çoğu zamanda devletlerin çıkarlarının bu tarz yaklaşımları mecbur kıldığı ve ikinci dünya savaşında ülkemizde yaşanan örneğin bir sansür uygulaması olarak görülemeyeceği fikri de, geniş bir düzlemde kabul görmektedir.

3. Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak İnternet

Dünyada ve Türkiye'de internet kullanımı giderek artmaktadır. Türkiye, son yıllarda hızla artan kullanıcı sayısına rağmen internet kullanımında dünyada ancak 16. sırada bulunmaktadır. İnternet pazarlama alanında faaliyet gösteren bir firmanın hazırladığı "Dünya

ve Türkiye İnternet Raporu 2007” ye göre, Türkiye, etkin internet kullanıcı sayısı açısından dünya sıralamasında 16. sırada yer almaktadır.

"İnternet Kullanıcı Adedine Göre Tüm Dünya Performansı"nın sıralandığı rapora göre, dünyada nüfusun yüzde 16.9'u, yani 1 milyar 114 milyon 275 bin kişi internet kullanmaktadır.

İnternet kullanımının son bir yılda yüzde 208 arttığı dünyada internet kullanıcılarının;

- % 35.8'i Asya'da (398.7 milyon kişi),
- % 28.3'ü Avrupa'da (314.8 milyon kişi),
- % 20.9'u Kuzey Amerika'da (233.1 milyon kişi),
- % 8.7'si Güney Amerika'da (96.3 milyon kişi),
- % 3'ü Afrika'da (33.3 milyon kişi),
- % 1.7'si Orta Doğu'da (19.4 milyon kişi),
- % 1.6'sı ise Avustralya'da (18.4 milyon kişi) yaşamaktadır.

Bölgeler arasında internet kullanıcılarının nüfusa oranı açısından Kuzey Amerika yüzde 69.7 ile ilk sırada yer alırken, bu bölgeyi yüzde 53.5 ile Avustralya, yüzde 38.9 ile de Avrupa izlemektedir. İnternet gelişim oranı bir yıl öncesine göre yüzde 638 artsa da hala nüfusunun sadece yüzde 3.6'sı internet kullanıcısı olan Afrika internet yaygınlığının en az olduğu kıtadır.

○ **İnterneti En Çok Kullanan Ülkeler**

Dünyada kullanım oranı açısından en fazla performans gösteren ülkeler ve bölgeler arasında ise 258 bin kişinin internet kullandığı 299 bin nüfuslu İzlanda yüzde 86.3'lük kullanım oranıyla ilk sırada yer almaktadır. 9.1 milyon nüfuslu İsveç, 7 milyon etkin internet kullanıcısı ve yüzde 75.6'lık oranla ikinci sırada; 4.2 milyon olan nüfusun 3.2 milyonunun interneti kullandığı Yeni Zelanda ise yüzde 74.9'la üçüncü sırada bulunmaktadır. Bu ülkeleri sırasıyla Portekiz, Hollanda, Avustralya, ABD, Danimarka, Hong Kong ve Lüksemburg izlerken, Türkiye ise, bu tabloda yüzde 21'lik oranla 61. sırada bulunmaktadır.

○ **İnternet Kullanıcı Sayısı En Fazla Olan Ülkeler**

İnternet kullanıcı sayısı açısından, "internetin kalbi" olarak nitelendirilen ABD'nin 211 milyon kullanıcıyla birinci sırada olduğu dikkati çekmektedir. İnternet ve bilişim sektörünün yeni merkezi olmasına rağmen internetin halka yeteri kadar ulaşmadığı, internet kullanıcısının nüfusuna oranının yüzde 10.4 olduğu Çin ise 137 milyon internet kullanıcısı ile ikinci sırada bulunmaktadır. Çin'i 86.3 milyon kullanıcıyla Japonya, 50.4 milyon kullanıcıyla Almanya, 40 milyon kullanıcıyla Hindistan, 37.6 milyon kullanıcıyla İngiltere takip etmektedir. Türkiye 16 milyon 7 bin 200 olan etkin internet kullanıcısıyla kendine ancak 16. sırada yer bulabilmektedir.

o **İnternet Gelişim Hızı**

Dünyada internet gelişimi hızla devam ederken, özellikle Afrika ve Asya ülkelerinde bir yıl öncesine göre gelişim oranının daha fazla olduğu gözlenmektedir. Nüfusun çok az bölümünün internetle uğraştığı ülkelerde, internete gösterilen küçük oranlardaki ilgi, kullanım-gelişim oranlarında büyük yükselişlere neden olmaktadır.

o **İnternette En Fazla Kullanılan 10 Dil**

İnternetin dili İngilizce olarak bilinse de son yıllarda bu alana daha fazla ilgi gösteren ülkelerin kullanıcılarına yönelik o ülkeye ait dil destekli içerikler de oluşturulmaktadır. Sanal ortamda 328.6 milyon kişiye hitap eden İngilizce, yüzde 29.5 oranla internette hala en fazla kullanılan dil olma özelliğini korurken, internette hızlı atağa kalkan Çin, Çince içerikli web sitelerini de hizmete sunmaktadır. Çin'deki "aç kullanıcı"nın ilgisini çekmek isteyen dünya çapındaki siteler ekstra dil hizmetleri arasında Çince içerikleri de eklemeye başlamışlardır. 159 milyon kişinin yararlandığı Çince siteler, internet kullanıcılarının yüzde 14.3'üne hitap ederken, internette en fazla kullanılan 10 dil arasında İngilizce ve Çince'nin ardından sırasıyla İspanyolca, Japonca, Almanca, Fransızca, Portekizce, Korece, İtalyanca ve Arapça bulunmaktadır.

Dünyada internete bağlı bilgisayar sayısı 1992 yılında bir milyon iken günümüzde 1 milyar 115 milyona ulaşmıştır, bu sayı bilişim dünyasındaki gelişimin basit örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternetin 15 yıl önce üniversiteler ve askeri üslerle önemli birkaç kuruluş tarafından kullanıldığını düşünürsek, özellikle kalkınmaya yeni yeni başlayan ülkelerin internet kavramıyla tanışmaları ve bilişim sektöründeki yenilikler sayesinde internetin artık hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. (Hassan, 2004:23)

4. Sansürün Değişen Yüzü: İnternet Sansürü

İnternet ortamında sansür de, klasik manadaki sansür ile benzerlik arz etmekte, internet ortamında bilgilerin yayınlanması ve bu bilgilere erişimi kapsamaktadır.

1985 yılında Fransa’da kurulan Reporters Without Borders (Sınır Tanımayan Gazeteciler) orgnizasyonunun 2006 tarihli “13 Enemies of Internet - 13 İnternet Düşmanı” adlı raporunda yer alan ve farklı seviyede sınıflandırılan ülkelerden bazıları ve uygulamaları şu şekildedir: (www.wikipedia.com)

- **Küba:** Latin Amerika ülkeleri arasında en düşük bilgisayar sahipliği ve internet erişim oranına sahip Küba’da, halk erişimin filtreleme ve değişik yöntemlerle denetlendiği devletin erişim noktalarını kullanmak zorundadır.
- **İran:** İnternet denetiminin devlet eliyle yapıldığı İran’da erişim özellikle politik konular, pornografik içerik ve son zamanlarda kadın hakları konularında filtrelenmektedir. Bununla birlikte İran video paylaşım sitesi olan Youtube’a erişimi engelleyen ülkeler arasında yer almaktadır.
- **Kuzey Kore:** Sadece nüfusun çok küçük bir yüzdesini oluşturan bir kaç bin insanın internet erişimi bulunmaktadır.
- **Çin:** İfade özgürlüğü, Tienenman gösterileri, Tibet’in bağımsızlığı gibi kelimeler devlet eliyle filtrelenmektedir. Ayrıca Çin hükümeti Wikipedia’nın bazı kısımlara erişimin önündeki engeli kaldıracaklarını deklare etmiştir.
- **Tunus:** Dosya paylaşım servisleri, arama motorları, pornografik içerikli siteler engellenmiştir. Tunus hükümeti, internet aktivitelerinden dolayı bir avukatı mahkum etmiştir.
- **Özbekistan:** İslami hareketler, bağımsız medya, insan hakları ihllalleri gibi konularda denetim gerçekleştirilen Özbekistan’da internet merkezleri kullanıcıların adı geçen içerikleri barındıran siteleri ziyaretlerinin engellenmesi konusunda uyarılmıştır.
- **Güney Kore:** Maillerin denetlenmesi, sakıncalı maillerin silinmesi, büyük internet portalların üyelik sistemiyle giriş yaptırarak bu girişleri bir denetleme için barındırması, başkanlık seçimleri öncesinde gazetede yayınlanan bir

makaleye yorum yazmak için kişinin vatandaşlık numarasını girme zorunluluğunun bulunması, bu numaraya sahip olmayan yabancıların pasaportlarının fotokopisini faksılması zorunluluğu, Kuzey Kore sempatisini 31 web sitesinin kapatılmasına neden olmuştur.

- **Suudi Arabistan:** Tüm uluslararası internet trafiğinin denetlenmesi, pornografik içerik, içki kullanımı, kumar ve müslümanlığa yönelik hakaret konusunda en çok sınırlamaya sahip ülke olarak bilinmektedir.
- **Avustralya:** İnternet düşmanı ülkeler arasında yer almamakla beraber, genel bir sistem yasal olmayan içerik konusunda engelleme gerçekleştirmektedir.
- **Brezilya:** İnternet üzerinde bir engelleme gerçekleştirmemekle birlikte, bazı kişilerin video paylaşım sitelerinde rızası dışında yayınlanan görüntülere erişimini engelleme yoluna gitmiştir. Ayrıca bazı şehirlerinde kamusal internet erişim merkezlerinden erişimde bulunan kişilerin kişisel bilgilerinin tutulması şeklinde uygulamalar da mevcuttur.
- **İtalya:** Çocuk pornografisi içeren sitelere erişimin engellendiği gibi, The Pirate Bay isimli bir elektronik ticaret sitesi süre sınırı olmaksızın erişime kapatılmıştır.
- **Türkiye:** Mahkeme kararı olmadan internet erişimine müdahalede bulunma yetkisine sahip hükümet destekli "İnternet Üst Kurulu"nun olduğu ülkemizde video paylaşım sitesi Youtube erişimi engellemiştir.

Bu ülkeler dışında Suriye, Myanmar, Maldiv Adaları da siyasi içerikli internet sitelerine sansür uygulamaktadır.

İnternet sansürü konusunda güncel birkaç uygulamadan bahsetmek gerekirse şu örnekler dikkat çekicidir;

- Uluslararası Olimpiyat Komitesi, internet erişiminin sansürlenmesi konusunda Çinli yöneticilerle yapılan görüşmeler sonucunda bazı sitelere erişimin yasaklanmasının kabul edildiğini duyurdu. Olimpiyat Komitesi Basın Komisyonu Başkanı Kevin Gosper tarafından yapılan açıklamada, içeriği Olimpiyat Oyunları ile ilgili olmayan bazı sitelere erişimin yasaklanmasının kabul edildiği ifade edilirken buna mecbur kalındığına dikkat çekilmiştir.

http://www.computerworld.com.tr/olimpiyatlara-internet-sansuru-golgesi-detay_927.html)

- Rusya’da bağımsız TV kanalları NTV ve TV-6'nın etkisiz hale getirilmesinden sonra, Devlet Başkanı Vladimir Putin yönetimi, interneti de kontrol altına almayı planlamaktadır. “**Novi İzvestiya**” gazetesinde manşetten verilen habere göre, İçişleri Bakanlığı'nın hazırladığı yasal değişiklikler gerçekleşirse sıradan bir yurttaş evinde internete bağlanmak için veya basit bir modemi mağazadan satın alabilmek için önce mahallesindeki karakola başvurup polisten izin alması gerekecek. İçişleri Bakanlığı kaynaklarından alınan bilgiye göre, polise yapılan başvuru yerel komisyonda görüşülecek ve izin çıkarsa vatandaş bu kağıtla mağazaya veya internet sağlayıcıya gidecek. Bu sürecin yaratacağı bürokratik giderler için de o vatandaşın internet vergisi alınacak. (<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/02/02/dunya/dunya1.html>)
- Amerikan ordusunda, askerlerin hem askeri, hem de istihbari nitelik taşıyan bilgi ve belgeleri, elektronik ortam ya da posta paylaşımları yasaklanmıştır. Savunma Bakanlığı da ilk kez, belirli sitelerin adını vererek bu uygulamayı pekiştirmiştir. Savunma Bakanlığı'nın deniz aşırı ülkelerde görev yapan Amerikan askerlerinin girişini yasakladığı internet siteleri arasında, yazılı mesaj, fotoğraf ve video paylaşım siteleri 'YouTube', 'Metacafe', 'Ifilm', 'Stupid videos', 'FileCabi', sosyal içerikli siteler 'MySpace', 'BlackPlanet', 'Hi5' ile müzik siteleri 'Pandora', 'MTV', '1.FM', 'Live365'in yanısıra, fotoğraf paylaşım sitesi 'Photobucket' bulunmaktadır. (<http://www.milliyet.com.tr/2007/05/15/son/sondun05.asp>)

İnternet için birçok tanımlama yapmak mümkün gözükmemektedir. Bunlar arasında dev bir kütüphane olma özelliği, tüm kültürlere, tüm ülkelere gerçekleşen sanal bir gezi niteliği taşıması, çocukların ve yetişkinlerin zamanını sürpriz etkileşimlerle alan dev bir eğlence parkı olma gibi tanımlamaların yanı sıra, televizyonun kaba ve sert içeriğini miras alan, en savunmasız insanların hayatlarını istila eden, kurbanlarını organize çocuk istismarcılarının, suçluların, dolandırıcıların ağlarına çeken bir nesne olması gibi olumsuz betimlemeler de yapılabilmektedir. Tüm bu tanımlamaların ışığında gittikçe genişleyen bir enformasyon ve bilgi ağı olan internet, karşımıza bir dolu etik ve güvenlikle ilgili sorunla çıkmaktadır.

Özellikle bu alanda çocukların karşılaştıkları etik sorunlar ve güvenlik açıklarından kaynaklanan saldırılar sanal ortamın denetimi ile ilgili zorlukları karşımıza çıkarmaktadır. (Lyon, 2006:68)

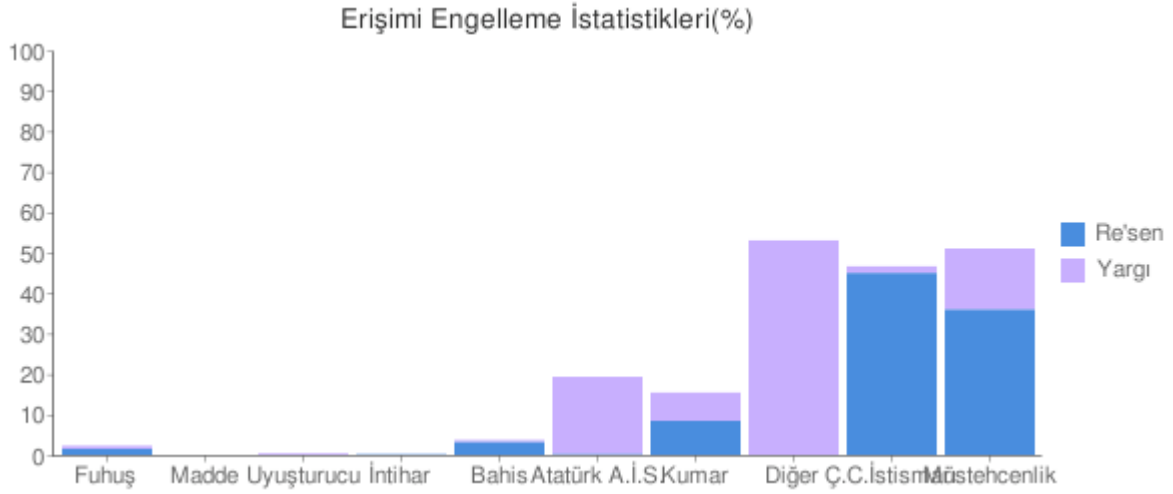
Özellikle çocukların internet üzerinden yaptıkları yazışmalarda istekleri dışında başkaları tarafından izlenme; internet üzerindeki hesaplarına ait kullanıcı parolalarının ele geçirilmesi; internetteki kimliği belirsiz kişilerce şahıslarına yönelik hakaret, tehdit veya ahlaksız teklifte bulunulma ile çok karşılaştığı istatistiklere geçen bilinen bir gerçek olmuştur. Yine çocukların web sayfalarında gezinirken şiddet ve pornografi gibi içeriklerle istekleri dışında daha çok karşılaştıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, arkadaşlık siteleri, kumar içerikli siteler nedeniyle maddi veya manevi zarara uğrama; kişisel bilgilerinin izinleri olmadan internette yayınlanması ile daha çok karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda internet içinde çok ciddi tehdit unsurları bulunduran bir mecra haline gelmiştir. Bu durumda da karşımıza iki önemli soru çıkmaktadır. İnternet küreselleşme olgusuyla beraber yeni, ilkel normsuz bir toplumu mu simgelemelidir yoksa küresel bir kamu alanı olarak yeniden mi tanımlanarak yeni kurallar zincirine tabii tutulmalıdır? (Webster, 2004:380)

Bu yeni oluşan küresel kamu alanının etkin kurallarla ve müdahalelerle bir düzene sokulmasını düşünmek veya bunu sağlamak, sanıldığı kadar kolay olmayacaktır, üstelik bireyler için internet, devletler tarafından oluşturulan sınırlardan, kanun hükümlerinden, en nihayetinde toplumun paylaştığı ortak ahlak değerlerinden kaçmak isteyenler için de fırsatlar sunan bir özgürlük alanı haline gelmişken... Her şeyin olduğu bu sanal dünyada gerekli, iyi ve güzel şeylerin olması kadar yanlış, kötü ve insanı mağdur edecek ve onu saptıracak birtakım bilgilerin, uygulamaların ve benzeri eylemlerin olması da kaçınılmaz olmaktadır. İşte bu durum da yasal düzenlemelerin zorunluluğunu bunun yanı sıra da sorumlu kurumların yapılandırmasını ve bu devasa ağ üzerinde bir etik kurallar zincirinin oluşturularak küresel bir şekilde uygulanmasını sağlama gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, teknoloji etiği konusunda atılacak doğru adımlar ve geliştirilecek eğitsel ve altyapısal politikalar, internetin güvenlik ve etik bağlamında aileler üzerinde olumsuz etkiler yaratmasına engel olabilecektir. Bütün bu gelişmeler ışığında Türkiye’de de bu konu tartışmaya açılmış ve sonunda 5651 sayılı yasayla bu konuda önlemler alınma yoluna gidilmiştir, ancak Türkiye’deki en büyük sorun benzeri bazı ülkelerde olduğu gibi bilişim okuryazarlığının düşük seviyede olmasından kaynaklanan, konuya hakim olmayan, içeriğini bilmeyen kişiler tarafından sansür uygulamasını destekleyecek şekilde bu yasanın kaleme alınmış olmasıdır.

5. 5651 Sayılı Yasa ve Türkiye Örneği

4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı kanun “internet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi hakkında kanun” olarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun başında, özellikle internet ortamı, erişim sağlayıcı yükümlülükleri gibi tanımlamalara yer verilmiştir. Bu kanuna göre bir siteye erişimin engellenmesi 5651 sayılı kanun ve yönetmeliklere göre, erişim sağlayıcıları üzerinden alan adı ve/veya IP adresinden erişim engelleme şeklinde yapılabilmektedir. Kanunla ilgili bizleri ilgilendiren küçük bir detay, akademik çalışmalar kapsamında, eğitim ve araştırma amaçlı olarak, 5651 sayılı kanun kapsamındaki sitelere erişilmesi, çocuk pornografisi içeriği dışında, idari makamlardan alınacak onayla mümkün olabilecektir. 5651 sayılı kanunun 9. maddesine göre, içeriğin yayından çıkarılması konusunda sorumlu kişi ilgili içerik veya yer sağlayıcısıdır. (www.bilisimsuclari.com) Bu sorumlu kişileri, somut davada ceza hakimi belirlemektedir. Bu kanun çerçevesinde “katalog suçlar” olarak tanımlanan internet ortamında oluşan bazı suç tipleri belirlenmiştir; bunlar Atatürk aleyhine işlenen suçlar, intihara yönlendirme, çocukların cinsel istismarı, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma, sağlık için tehlikeli madde temini, müstehcenlik, fuhuş, kumar oynanması için yer ve imkan sağlamayı içermektedir. Bu konuyla ilgili yapılan ihbar istatistikleri ve erişim engellemesi ile ilgili istatistikler, karşımıza ilginç bir tablo çıkarmaktadır: (www.guvenliweb.org.tr)

6.Sonuç

Türkiye’de de internet kullanımı son zamanlarda artmış ve olumsuz kullanımlardan doğan sorunlar kendini göstermiştir. Bu nedenle koruyucu önlemlerin alınmasının gerekliliği, teknik yanının dışında, toplumsal ve kültürel yönüyle de kendini hissettirmiştir. Gelecek zamanlarda internet kullanımının yaygınlaşması, Türkiye için genç nüfus potansiyeli de düşünülür ise bir dizi sorunlar yumağını karşımıza çıkaracaktır. Bu sorunları önceden görmek, gelecekteki önlemlerin alınmasında bir dizi kestirimde bulunmak ve siyasalar ile uygulamaları somutlaştırmak, ulusal ve bireysel bazda önlemleri zorunlu kılmaktadır.

Amaçlanan internetin her akla gelenin söylendiği bir yer olması, başıboş bırakılması, bir denetimsizlik ortamı olmasına çanak tutulması değildir. İnternet üstünde genel anlamda geçerli küresel bir etik anlayış ve bu anlamda uluslararası bir konsensüs yaratmak gerekmektedir. Dünyada teknoloji etiği konusunda atılacak doğru adımlar ve geliştirilecek eğitsel ve altyapısal politikalar, internetin güvenlik ve etik bağlamında toplumlar üzerinde olumsuz etkiler yaratmasına engel olabilecektir. Öncelikle “güvenli internet” deniliyorsa kullanıcıların, denetleyicilerin, servis sağlayıcıların “güvensiz internet” de olduğunun farkına varmaları gerekmektedir. Özellikle “farkındalık” kavramına bu olgu çerçevesinde yer vermek gerekmektedir. Farkındalığı arttırmak için üç ana değişken ön plana çıkmaktadır. Bunlar, riskleri anlamak ve mücadele etmek için farklı stratejiler geliştirmek olan güvenlik; koruyucu yazılım ve filtreleme programları kullanmak olan emniyet ve medyanın gücünü anlayıp etik ve etkili şekilde medyayı yönlendirmek olan okuryazarlıktır.

Türkiye’de uygulanan sansür diye adlandırabileceğimiz uygulamaları, özellikle site erişimine kapatmaları "sansür" adı altında incelemek de kanımızca çok doğru bir tanımlama olmayacaktır. Özellikle Türkiye bu konuyu 5651 sayılı yasayı merkezine alarak tartışmaktadır. Ancak bu konuda tartışılması gereken başka hususlar da mevcuttur. Örneğin, sansür diye nitelendirebileceğimiz uygulamaları bertaraf etme amacıyla, doğru bir uygulama olarak ISS ve yer sağlayıcılarının site bloklama yerine adres bloklama (yani site yerine sayfa bloklama) yapmaları daha uygundur, ama hem para hem de yönetim (acilen kapanan adreslerin takibi) açısından bunu yapamayacaklarını beyan ettikleri için bazı siteler sayfa engelleme yerine tamamen kapanmaktadır.

Site erişimine kapatmaların ihtisas mahkemeleri ya da Adalet Bakanlığı’nın görevlendireceği mahkemeler tarafından verilmesi daha uygun gözükmektedir, (mahkeme mahkeme dolaşp birinden alamadığı kararı bir diğerinden alabilenler mevcuttur) çünkü bu durum ihtisas isteyen bir konudur.

Ayrıca, 5651 dışı mahkeme kapatmalarında sitelerin cevap hakkı bulunmamaktadır. (Bu MÜYAP kapatmaları ile gelen bir yanlış alışkanlıktır) Buna hukukta "sitelerin kendilerini teşkil etmelerine imkan verilmiyor" tanımı yapılmaktadır. Yani sitede problemlili olduğu düşünölen bir içerik varsa (mesela hakaret ya da fikri haklar ile ilgili) siteden içeriği çıkarması ya da kendini savunması için şans verilmemekte, doğrudan kapatma yapılmaktadır.

Türkiye’de maalesef site kapatma mahkemeler tarafından “Ultimo Ratio” yani hukuk dilinde “son çare” olarak uygulanması gerekirken, alışkanlıkla hemen uygulanmaktadır. Son olarak ölkemizde **Vatan Gazetesi**’ne uygulanan kapatma cezası ve blogger.com sitesinin geçici olarak kapatılması bu alışkanlığın bir devamı olarak gözümüze çarpmaktadır.

Sonuç olarak, sanal ortamda sansürsüz ama denetim altında bir dünya yaratmak için yukarıda bahsedilen hususlar dikkatle incelenerek politikalar geliştirilmeli ve özellikle internet ve medya okuryazarlığı konusunda eğitim alanında altyapısal tedbirler alınmalıdır.

Bu bildiriden çıkarılan bir başka sonuç da, gelişmiş demokratik ölkelerde internet kullanım sıklığıyla, internet sitelerine erişimin engellenmesi arasında negatif yüksek bir korelasyon olduğudur.

KAYNAKÇA

Day Nancy, Censorship: **Freedom of Expression?**, Twenty-First Century Books, 2001

Lyon David, **Gözetlenen Toplum**, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2006

Hassan Robert, , Mc Graw-Hill Pub., New York, 2004

<http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Sans%C3%BCr>

http://www.computerworld.com.tr/olimpiyatlara-internet-sansuru-golgesi-detay_927.html

<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/02/02/dunya/dunya1.html>

<http://www.milliyet.com.tr/2007/05/15/son/sondun05.asp>

www.guvenliweb.org.tr

www.wikipedia.org

Webster, Frank, The Information Society Reader, Routledge, London, 2004

www.bilisimsuclari.com

Özgeçmiş

Yrd. Doç. Dr. Necmi Emel Dilmen

1971’de İstanbul’da doğdu. 1990’da Saint Joseph Lisesi’ni, 1994’te Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Fransızca Kamu Yönetimi bölümünü bitirdi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Bilişim Bilim Dalı’nda “Türkiye’de Uydu İletişimi ve Uluslararası İletişimde Türksat’ın Rolü” adlı yüksek lisans tezini 1997’de ve “Bilişim Çağı’nın Gelişim Sürecinde E-Gazetecilik Olgusu ve İnternet Gazeteleri ve Haber Portalları Üzerine Bir Araştırma” adlı Doktora tezini 2003’te tamamladı. 1994’ten beri Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Bilişim Anabilim Dalı’nda bulunan N. Emel Dilmen, halen Yardımcı Doçent olarak görev yapmaktadır. Yazarın Ulusal ve Uluslararası Konferanslarda sunulmuş çeşitli çalışmaları ve

bilimsel dergilerde yayınlanan makaleleri bulunmaktadır. Akademik ilgi alanları olarak Internet Gazeteciliđi, Yeni Medya, Elektronik Yayıncılık ve İletişim Teknolojileri gibi başlıklar sayılabilir.